

विषय-सूची

	पेज नं.
कार्यकारी सारांश	१
पृष्ठभूमि	२
उद्देश्य	२
कार्यविधि	२
माधव पौडेलको प्रस्तुति	३
रमेश ढकालको प्रस्तुति	९
सहभागीहरूको सुझाव तथा प्रतिक्रिया	१६
महान्यायाधिवक्ताको भनाई	२१
महालेखापरीक्षकको भनाई	२२
निष्कर्ष तथा सुझाव	२४

कार्यकारी सारांश

भ्रष्टाचारविरुद्धको महासन्धिको पक्षराष्ट्र भएको हैसियतले नेपालले महासन्धिको अनुपालन हुने गरी कानून निर्माण र संशोधन गर्नुपर्ने हुन्छ । त्यसैलाई ध्यानमा राख्दै प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले कानून निर्माणका क्रममा सरोकारवालाहरूसँगको छलफललाई महत्वपूर्ण ठानेको छ । प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको यस कार्यलाई सघाउ पुग्ने गरी गभर्नेन्स फसिलिटी (Governance Facility) को सहयोगमा डिभेलोपमेन्ट कम्युनिकेशन सोसाइटी नेपाल (सोडेक नेपाल) र नेपाल सेन्टर फर कन्टेम्पोररी रिसर्च (एनसिसिआर) सँगको सहकार्यमा सेन्टर फर मिडिया फ्रिडम (सिएमएफ) ले २०७४ असार ६ गते एक कार्यशाला गोष्ठी आयोजना गरेको थियो । बैक, धितोपत्र, बीमा लगायतका वित्तीय क्षेत्रका प्रतिनिधिहरू संलग्न उक्त गोष्ठीका सहभागीहरूले दिएका सुझावलाई समेतेर यो सामग्री तयार पारिएको हो । सहभागीहरूले मुख्यतया लगानीमैत्री वातावरण नविग्रने गरी भ्रष्टाचारविरुद्धको कानूनी दायरामा निजी क्षेत्रलाई ल्याउने, निजी क्षेत्रमा भ्रष्टाचार रोक्नका लागि नियमनकारी निकायलाई तै कडा बनाउने, अखिल्यार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा सुधार ल्याई बैंकिङ व्हेत्र हेतु जिम्मेवारी दिने, नियमनका नाममा निजी क्षेत्रलाई निरस्त्वाहित नगर्ने हिसाबमा कानून बनाउने, निर्माण व्यवसाय तथा ठूला व्यापारिक घरानालाई पनि भ्रष्टाचारको दायरामा ल्याउने लगायतका सुझाव दिएका थिए ।

पृष्ठभूमि

नेपाल पक्षराष्ट्र रहेको भ्रष्टाचारविरुद्धको राष्ट्रसंघीय महासंघिद (अनकाक) को अनुपालन हुने गरी प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले कानून र नीतिहरू तर्जुमा गरिरहेको छ । अनकाक अनुपालनसम्बन्धी नेपालको फोकल प्वाइन्ट प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय नै हो ।

अनकाकअनुरूप कानून बनाउँदा भ्रष्टाचारविरुद्ध अनुसन्धान तथा कारबाही सिफारिश गरिरहेको संवैधानिक निकाय अखिलायार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको दायरामा वृद्धि हुनेछ । अहिले अखिलायारको दायरा भ्रष्टाचारको सम्भावना रहेका ४० प्रतिशत क्षेत्रमा सीमित छ र बाँकी ६० प्रतिशत क्षेत्रमा यसको पहुँच छैन । त्यस ६० प्रतिशत क्षेत्रमा बैंक तथा बीमा लगायतका वित्तीय संस्था, सहकारी अनि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी क्षेत्र पर्दछन् । अनकाक कार्यान्वयनमा आएपछि अखिलायारको दायरा फराकिलो हुनेछ र नेपालले सन्धिजनित दायित्वका रूपमा रहेको भ्रष्टाचारविरुद्धको कारबाहीलाई तीव्र बनाउन मद्दत पुग्नेछ ।

तर अनकाक अनुपालन गराउनका लागि विभिन्न नयाँ कानून निर्माण तथा विद्यमान कानूनको संशोधन आवश्यक हुन्छ । यसै सन्दर्भमा प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले यसैअनुरूप कानून र नीतिहरू तर्जुमा गरिरहेको हो । कानून बनाउने क्रममा सरोकारबालाहरूसँगको व्यापक छलफल आवश्यक हुन्छ । प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले निजी क्षेत्रका सरोकार बालाको सकारात्मक सल्लाह तथा सुझाव आवश्यक ठानेको छ ।

यसै क्रममा सुशासनको क्षेत्रमा काम गरिरहेको सेन्टर फर मिडिया फ्रिडम (सीएमएफ)ले प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसँगको समन्वयमा निजी क्षेत्र, वित्तीय क्षेत्र, सहकारी र गैरसरकारी संस्थासँग अनकाकका विषयमा अन्तर्क्रिया गर्ने प्रस्ताव राखेको हो । भ्रष्टाचार विरुद्धको प्रयासमा नागरिक संलग्नता सुदृढीकरण परियोजना अन्तर्गत गभर्नेन्स फसिलिटी (Governance Facility) को सहयोगमा डिभेलोपमेन्ट कम्युनिकेशन सोसाइटी नेपाल र नेपाल सेन्टर फर कन्टेम्पोररी रिसर्चसँगको सहकार्यमा सीएमएफले तीनवटा कार्यशाला गोष्ठी आयोजना गर्ने योजना रहेकोमा पहिलो गोष्ठी २०७४ असार ६ गते सञ्चालन गरेको थियो । उक्त गोष्ठीमा वित्तीय क्षेत्रका सरोकारबाला र प्रतिनिधिहरू सहभागी थिए । उक्त गोष्ठीका सहभागीहरूले दिएका प्रतिक्रिया, सल्लाह र सुझावलाई समेटेर यो प्रतिवेदन तयार पारिएको हो ।

कार्यक्रमको उद्देश्य

- अनकाक अनुपालनका लागि नीतिनिर्माणमा प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयलाई सहयोग गर्ने,
- राज्यका निकाय तथा नागरिक समाजबीचको संवादलाई बलियो बनाउने,
- भ्रष्टाचारविरुद्ध नागरिक संलग्नतालाई सुदृढ गर्ने ।

कार्यविधि

निजी वित्तीय संस्थाहरूसँगको गोष्ठीका लागि नेपाल कानून आयोगका अध्यक्ष श्री माधव प्रसाद पौडेललाई अनकाक र निजी क्षेत्रमा यसको अनुपालनका सम्बन्धमा अनुसन्धानमूलक कार्यपत्र तयार पार्नका लागि अनुरोध गरिएको थियो । अनकाक बनाउने बेलादेखि नै संयुक्त राष्ट्रसंघका

विभिन्न बैठकहरूमा नेपालको प्रतिनिधित्व गरेका पौडेलले यस विषयमा दक्षता राख्ने भएकाले उहाँलाई कार्यपत्र तयार गर्ने दायित्व दिइएको हो । त्यसै कानून तथा न्याय मन्त्रालयका सहसचिव श्री रमेश ढकाललाई पनि अनकाक कार्यान्वयनका लागि नेपाल सरकारले गरेको प्रयासका सम्बन्धमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्न अनुरोध गरिएको थियो ।

त्यसपछि बैंक, बीमा, धितोपत्र, लगानी बोर्ड तथा अन्य नियामक निकायका प्रतिनिधिहरूलाई गोष्ठीमा सहभागी हुनका लागि निमन्त्रणा गरिएको थियो । गोष्ठीमा कल ७२ जना सहभागीहरूको उपस्थिति थियो । शुरूमा श्री माधव पौडेलले प्रस्तुति दिनुभएको थियो । त्यसपछि रमेश ढकालको प्रस्तुति थियो ।

त्यसपछि वरिष्ठ पत्रकार ध्रुवहरि अधिकारीले अन्तर्राष्ट्रिय कानून सहजीकरण गर्नुभएको थियो । उहाँले फ्लोर ओपन गरेपछि सहभागीहरूको प्रतिक्रिया तथा सुझावहरू आएका थिए । प्रस्तोता ताहरूले सहभागीहरूको जिज्ञासा समाधानस्वरूप मन्त्रव्य दिनुभएको थियो । दुवै प्रस्तुति र सहभागीहरूको प्रतिक्रियालाई संक्षेपीकृत रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

अनकाक र निजी क्षेत्र: माधव पौडेलको प्रस्तुति

अन्तर्राष्ट्रिय कानून विज्ञाहरूले केही निश्चित अन्तर्राष्ट्रिय महत्वका अपराधहरू अन्तर्राष्ट्रिय कानूनमै उल्लेख हुनुपर्छ भन्ने कुराल्याएपछि भ्रष्टाचारविरुद्धको महासन्धि सन् २००३ मा संयुक्त राष्ट्रसंघले पारित गरेको थियो । उक्त महासन्धिको पक्षमा १ सय द१ देश छन् ।

नेपालमा अप्रिल ३०, २०११ देखि यो महासन्धि लागू भइसकेको छ । यस महासन्धिका ७३ वटा धारामा भ्रष्टाचार हुनसक्ने प्वालहरू बन्द गर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ ।

माधव प्रसाद पौडेल

अध्यक्ष, नेपाल कानून आयोग

महत्वपूर्ण करा, जुन देशमा भ्रष्टाचारजन्य काम भएको थियो, जहाँबाट अन्य देशमा रकम लिगाएको थियो सोही देशमा रकम फिर्ता गर्नुपर्छ भन्ने कुरा पनि यसमा छ ।

यस महासन्धिमा तीन किसिमका मान्यताहरू छन् । एउटा बाध्यात्मक रूपमा राज्यहरूले पालना गर्नुपर्ने मान्यता, कम बाध्यात्मक र गर्न पनि सक्ने वा नगर्न पनि सक्ने मान्यताका कुराहरू यसमा छन् ।

भ्रष्टाचारका क्षेत्र तीनवटा हुन्छन् । सरकारी क्षेत्र, राजनीतिक दल र निजी क्षेत्र मुख्य भ्रष्टाचार हुने ठाउँहरू हुन् । यी तीनवटा क्षेत्र एकआपसमा जोडिएका पनि छन् ।

धेरै मुलुकमा सरकारी क्षेत्रको भ्रष्टाचारलाई मात्रै अपराधको रूपमा हेरिन्छ । निजी क्षेत्रको भ्रष्टाचारलाई हेरिदैन । हामी नेपालमा पनि त्यही गरिरहेका छौं । नेपालमा पनि सरकारी क्षेत्रमा मात्रै भ्रष्टाचार हुन्छ, निजी क्षेत्रमा भ्रष्टाचार हुँदैन भनेर हामीले सोहीअनुसारका काम गाँहौं तर त्यो अपूर्ण हो । यस किसिमका गतिविधिले भ्रष्टाचार निवारण हुन सक्दैन ।

सबैभन्दा ठूलो परिमाणको विनियम, कारोबार, खरिदविक्रीजस्ता कार्यहरू निजी क्षेत्रमा हुन्छ । त्यसैले त्यहाँ भ्रष्टाचारको सम्भावना उच्च हुन्छ । निजी क्षेत्रमा पनि भ्रष्टाचारजन्य गतिविधिलाई जरिवाना, कैद र क्षतिपूर्ति सबैको व्यवस्था गरिनुपर्दछ ।

नेपालमा आजका मितिसम्म भ्रष्टाचारजन्य गतिविधिमा निजी क्षेत्रलाई कारवाही गरिएको छैन । हामीकहाँ कानूनी व्यवस्था नै त्यस्तै छ । त्यसैले निजी क्षेत्रलाई पनि भ्रष्टाचारविरुद्धको कानूनको दायरामा प्रवेश गराउनुपर्दछ । हामीकहाँ करको विषयमा बाहेक निजी क्षेत्रले अपराध गर्दैन भन्ने मान्यता रहेको छ ।

निजी क्षेत्रमा वित्तीय सुशासनका लागि के गर्नुपर्दछ त भन्ने कुरा पनि महासन्धिले उठाएको छ । सबैभन्दा पहिले निजी क्षेत्रमा काम गर्ने मान्छेको

क्षमता विकास गर्नुपर्छ । त्यसपछि त्यहाँभित्र काम गर्ने सिलसिलामा जन्मिएका स्वार्थ बाफिने अवस्थालाई पनि निवारण गर्नुपर्दछ । आन्तरिक लेखाप्रणालीलाई व्यवस्थित बनाउने काम गर्नुपर्दछ ।

लेखाप्रणाली र लेखासम्बन्धी व्यवस्थामा श्रेस्ताबाहिर रहेका कुरालाई फौजदारी अपराध बनाउनुपर्छ । एउटै विषयमा दोहोरो खाता राख्ने, विषयवस्तुको गलत पहिचान गर्ने, भ्रुट्टा कागजपत्रहरू पेश गर्ने, कानूनले तोकेभन्दा अगावै खाता धुल्याउने कामलाई पनि निवारण गर्नुपर्छ ।

महासन्धिले सम्पत्ति शुद्धीकरणको सम्बन्धमा पनि केही काम गर्नुपर्छ भनेको छ । खासगरी बैंकिङ तथा निजी क्षेत्रका संस्थाहरूमा एउटा व्यवस्था गर्न भनेको छ । नेपालमा यसका लागि केही व्यवस्था छ । कम्पनी ऐन, आयकर ऐन, भ्याटमा यस्ता विषयहरू उल्लेख गरिएका छन् । केही वर्ष अधिसम्मको विधिशास्त्रले कानूनी व्यक्तिहरूलाई मात्रै भ्रष्टाचारमा कारवाही हुने बताउँथ्यो । अहिलेको अवस्थामा चाहिँ कानूनी व्यक्ति नभई संस्थाहरूले पनि भ्रष्टाचार गर्ने र उनीहरूलाई कारवाही हुने व्यवस्था छ ।

अब हामीसँग केही चुनौतीहरू छन् । सबैभन्दा ठूलो चुनौती भनेको निजी क्षेत्रमा भ्रष्टाचार लाई फौजदारी अपराध बनाउनु नै हो । यसका लागि अहिलेसम्म कुनै पनि ऐन बनेको छैन । निजी क्षेत्रलाई पनि बाँध्ने कि नबाँध्ने महत्त्वपूर्ण कुरा हो । त्यसो त संयुक्त राष्ट्रसंघले निजी क्षेत्रको भ्रष्टाचारलाई 'लेस म्यान्डेटोरी' भनेको छ । अर्थात्, यो बाध्यात्मक रूपमा हेर्नुपर्ने छैन । यस कारणले यो विषयमा काम गर्न चुनौतीपूर्ण छ ।

नेपालमा अखिल्यार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको जिम्मेवारी सार्वजनिक क्षेत्रप्रति मात्र छ । सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले भ्रष्टाचार गरेको अवस्थामा उसलाई छानबिन गर्ने अधिकार आयोगसँग छ । निजी क्षेत्रमा छानबिन गर्ने वा अनुसन्धान गर्ने अधिकार उसलाई छैन ।

जबसम्म कानूनबाट यसलाई स्पष्ट पारिदैन तबसम्म निजी क्षेत्रलाई समेट्न सकिने अवस्था छैन । सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्र गाँसिएको अवस्थामा बाहेक आयोग स्वतन्त्र रूपमा निजी क्षेत्रमा जान सक्दैन ।

कानूनको विद्यार्थीको हैसियतले भन्नुपर्दा अहिलेका नियम कानूनहरूलाई संशोधन गरेर निजी क्षेत्रमा हुने भ्रष्टाचारलाई पनि अपराधको रूपमा हेरिनुपर्दछ ।

सबैभन्दा पहिले बैंक र बीमा कम्पनीहरूमा अधिकारप्राप्त निकायले निगरानी राख्नसक्छ । कसरी गर्ने वा नगर्ने भन्ने चाहिँ सरकारमा निर्भर रहने कुरा हो । एउटा निकाय बनाएर निजी क्षेत्रमा भइरहेका भ्रष्टाचार तथा गलत कामहरूलाई पहिलो चरणमा अनुगमन गर्न सकिन्छ ।

यसको तर्क के हो भने, बैंकिङ र बीमाले प्रत्यक्ष रूपमा जनतासँग कारोबार गर्नेन् । र कारो बार पनि सार्वजनिक रूपमा नै हुने गर्दछ । त्यसकारणले पहिलो चरणमा यो सान्दर्भिक छ ।

यस्तो गर्ने हो भने संविधानको धारा १३९ को उपधारा ६ बमोजिम आयोगलाई कानून बनाएर निजी क्षेत्रको भ्रष्टाचारलाई पनि हेर्नेगरी अधिकार दिनुपर्यो । नभए त्यस प्रयोजनका लागि छुट्टै एउटा व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।

त्यसका लागि अर्को एउटा बोर्ड बनाएर पनि अधि बद्धन सकिन्छ । अहिले निजी क्षेत्रलाई हेर्ने कुनै पनि बोर्ड रहेको छैन । त्यसका लागि सार्वजनिक, निजी क्षेत्र र नागरिक समाजको सहकार्य अनिवार्य हुन्छ । यी काम गर्याँ भने हामीले साँचो अर्थमा निजी क्षेत्रमा भइरहेका भ्रष्टाचारलाई नियन्त्रण गर्न सक्छौं ।

(कार्यक्रममा छलफल गरिएको माधव पौडेलको प्रस्तुति)

UN CONVENTION AGAINST CORRUPTION and PREVENTION of CORRUPTION in PRIVATE SECTOR

Madhab Paudel
Kathmandu

UNCAC at a Glance

- The text of UNCAC was adopted by UNGA on Oct.31,2003 by a resolution,
- By another resolution on the same day UNGA urged member states to observe Dec.9 as the anti-corruption day,
- UNCAC was opened for signature by member states from Dec.9-11,2003 in Merida, Mexico and thereafter, in New York till Dec.2005,
- Total number of signatory states are 140,
- Nepal signed UNCAC on Dec.10,2003.
- Total number of state parties 181 (as of May,2017),
- UNCAC came into force on Dec.14,2005 in accordance with Art.68.1 to UNCAC,
- Nepal ratified UNCAC of March 31,2011.

UNCAC entered into force for Nepal on April 30,2011.

UN Convention against Corruption (UNCAC) and its Genesis

- UNGA, by a Resolution No.55/61 adopted on Dec.4,2000,formed an *ad hoc committee* to prepare drafts articles of an universal convention to address corruption,
- Thereafter, an open ended experts Group was formed,
- The meeting of the said Group was held in Vienna in 2001,
- The Group recommended UNGA to prepare universal comprehensive convention and open ended committee was formed in 2001,
- Ad hoc committee started negotiations from Jan.21,2002 in Vienna,
- After seven rounds negotiations, ad hoc committee finalized the draft of UN Convention against Corruption on October 31,2003

State Obligations Under UNCAC

- Preventive measures:**
 - UNCAC identifies 3 areas where corruption may be committed(public sector , private sector and political parties).
 - State has to ensure rule of law, transparency, accountability and good governance in public sectors .
 - Ensure corporate governance and enhance accounting auditing standards.
- State has to criminalize various acts as corruption/bribery, embezzlement , trading in influence , abuse of function, illicit enrichment , money laundering , concealment of property , obstruction of justice etc.
- Co-operation in the field of extradition, transfer of offenders , mutual legal assistance in regard to evidence, documents and proceedings and joint investigations.
- Asset recovery to repatriate the assets in the Country of origin where corruption was committed .

Major Provisions of UNCAC

- In addition to general provisions and final provisions **UNCAC** provides followings chapters:
 1. Preventive measures (chapter 2)
 2. Criminalization and law enforcement (3)
 3. International co-operation (4)
 4. Asset recovery (5)
 5. Technical assistance and information exchange (6)
 6. Mechanism for implementation (7)
 - Three types of obligations under UNCAC:
 1. Mandatory
 2. Less mandatory
 3. Optional

Special Provisions in regard to Private and Financial Sector

- Preventive Measures(chapter 2) :**
 - Measures to be adopted to regulate private sector (Art.12),
 - Measures to be adopted to prevent Money laundering (Art.14)
- Criminalization and Law Enforcement (chapter 3):**
 - Criminalization the acts of bribery in private sector (Art.21),
 - Criminalization the acts of embezzlement of property and funds in private sector (Art.22),
 - Criminalization the acts of money laundering (Art.23),
 - Criminalization the acts of concealment of property (24),
 - Liability of Legal persons (26),

Measures to be adopted to regulate private sector (Art.12) .

- 1.State Party has to enhance accounting and audit standards and adopt other measures, particularly, in Financial Sector:
 - Safeguard integrity , develop code of conduct for correct, honorable and proper performance,
 - Prevent conflict of interests,
 - Promote good commercial practices,
 - Promote transparency ,
 - Prevent misuse of procedures including regarding subsidies and licenses,
 - Prevent conflict of interest and impose restriction of professional activities of former public officials ,
 - Ensure sufficient internal auditing controls to prevent and detect acts of corruption,

Measures to be adopted to regulate private sector (Art.12) ,

- 2.State Party has to take necessary measures to maintain books of records, financial statements disclosures , accounting and auditing standards to prohibit following acts:
 - Establishment of off-the -books accounts,
 - Making of off-the-books or inadequately identified transactions,
 - Recording of non-existent expenditures,
 - Entry of liabilities with incorrect identification of their objects,
 - Use of false documents,
 - Intentional destruction of bookkeeping documents earlier than foreseen by law.
- 3Disallowance tax deductibility of expenses that constitute bribe and other expenses incurred of corrupt conduct.

Measures to be adopted to prevent Money laundering (Art.14)

- 1.State Party has to institute a comprehensive domestic regulatory framework and supervisory regime for banking and non-banking financial institutions including natural persons that provide formal or informal service for transmission of money or value,
- Other bodies to deter and detect all forms of money laundering,
- Regime shall requires the customers and beneficial owner identification , record-keeping and reporting of suspicious transaction,
- Administrative, regulatory and law enforcement and other authorities dedicated to combating money laundering have the ability to collect, cooperate and exchange information in national or international level,
- Establishment of a financial intelligence unit to serve as national center for collection, analysis and dissemination of potential money laundering information

Measures to be adopted to prevent Money laundering (Art.14)

- 2. State Party has to implement feasible measures to detect and monitor the movement of cash and negotiable instruments across the boarders,
- 3.State Party shall require the reporting of cross-border transfer of substantial quantities of cash and negotiable instruments,
- 4.State Party shall require financial institutions including money remitters:
 - To include on forms for electronic transfer of funds accurate and meaningful information on the originator,
 - To maintain such information throughout the payment chain,
 - To apply enhanced scrutiny to transfer of funds that do not contain complete information on the originator.

Liability of legal persons

- Corporations / Companies have legal personality but this does not turn them into real human beings,
- Under the classical jurisprudence ,Corporations /Companies ought not to be subject to the criminal law because they do not have mental states and cannot be guilty,
- If a crime is committed by or within the corporation ,the corporation will shall be lifted and the person who commits actually the crime shall be liable,
- Potential criminal liability of legal person is an accepted part of US jurisprudence,

Liability of legal persons

- In many civil law countries, traditionally, corporations/ companies are excluded from the criminal liability,
- In Italy and Germany constitutional provisions precluding guilty of corporations, similar provisions in Poland , Belgium,
- 1992 French Penal Code,1970 Netherlands, Mexico, Columbia and other countries,
- Liability of legal persons for participation in the serious offenses involving organized crime(Art.10)
- Possible penalties for legal persons : heavy fines, exclusion from government procurement, court supervision, blacklisting, deregistration or liquidation of the corporation

Preparation made by Nepal in order to domesticate UNCAC Provisions

1. Meaning of Domestication of International law ,A task force was formed by GON on April 2004(2061/1/14)
2. Task force prepared a report and recommended GON to ratify UNCAC as early as possible .
3. Task force recommended to implement UNCAC:
 1. In case of mandatory provisions within the period under Art. 68.2 to UNCAC,
 2. In case of less mandatory provisions within a period of 5 years after ratification ,
 3. In case of optional provisions within appropriate and reasonable period as determines by GON,
4. Task force recommended GON to enact some new acts , to amend some existing laws, to reform some policies and institutional capacities and to extend international co-operation in certain areas.

Progress Achieved to Implement UNCAC in National Level

1. Some new acts have already been enacted (out of 14) (PMLA, Insolvency, Good governance , competition protection, public procurement acts etc. and MLA Act, Extradition Act).
2. Some existing laws are already amended (Companies, securities, audits, and BAFTA etc.)
3. Some laws are under consideration by GON (Organized crimes already done) Criminal liability of legal person ,
4. Some institutions have , already , been set-up (FIU, MLPD, Information Commission etc.)
5. Some policies have been reformed (anti corruption strategy , money laundering strategy , citizen charter, various code of conducts in public sector etc).

Enactment of New Acts to Domesticate UNCAC

- Some new acts have already been enacted:
 - Prevention of Money Laundering Act,2007,
 - Bank and Financial Institutions act,2006, (2017)
 - Insolvency Act, 2006,
 - Good Governance Act,2007 .
 - Competition Promotion and Market Protection Act, 2006
 - Public Procurement Act,2006,
 - Mutual Legal Assistance Act, 2015
 - Prevention of Organized Crime Act,2015,
 - Banking Offences and Punishment Act,2008,
 - Secured Transaction Act,2006

Amendment of Existing Acts in the line of UNCAC

- Certain existing laws are already amended:
 - Companies Act,2006
 - Securities Act,2006,
 - Army Act,2006
 - Extradition Act,2015,
- Certain Bills are before the Parliament .
 - Audit Act
 - Cooperatives Act

Policy Reform and Institutional Capacity Reform

- Some new policies have been introduced:
 - Anti corruption strategy,
 - Anti Money Laundering Strategy ,
 - Citizen Charters,
 - Various Directives issued by the Regulatory authorities,
 - Various Professional Codes of Conducts applicable to public sector officials etc.
- Certain new institutions have been set-up:
 - Financial Intelligence Unit (FIU) within NRB,
 - Money Laundering Prevention Department,
 - National Information Commission,
 - Public Procurement Monitoring Office,

Challenges ahead to meet UNCAC standards in National Level

1. Prevention of corruption in private sectors (to define, to prevent and to criminalize)
2. Regulation of political party fund (to disclose origin and destination of funds)
3. Criminal liability of a legal person in general terms,
4. Compensation for damage to a victim suffered by corruption,
5. Some new laws to be enacted (witness and victim protection , whistleblowers protection ,offering or giving bribery to a foreign public official etc.)
6. Mechanism for asset recovery ,
7. International co-operation to implement UNCAC.

Improvement of weak law enforcement situation of the country

Problems to Implement UNCAC: Private Sector prospective

- Under law of Nepal, Corruption is defined only in public sector and is considered as a part of public affairs/ public administration,
- Acts of bribery in private sector is not defined in private sector and such acts are treated otherwise,
- UNCAC provisions in regard to criminalization of acts of bribery in private sector is less mandatory/less binding,
- CIAA, anti-corruption body, is responsible to investigate corruption in public sector.

Recommendations: Private Sector prospective

- To review ,amend and up-to-date the existing laws dealing with the private sector to prevent corruption,
- To criminalized acts of bribery as corruption in private sector,
- To establish time framework to define the corruption in private sector:
 - In first phase, Banking and Insurance Companies,
 - In second phase, other Public Limited Companies ,
 - In third phase, other companies and business organizations.
- To create a competent, independent and autonomous statutory body responsible for investigation and prosecution of corruption in private sector or to empower CIAA to investigate and prosecute it,
- To establish jurisdiction of the court that adjudicates the acts of corruption in private sector,
- Create strong alliance of Public sector, private sector and civic society officials to combat corruption.

THANK YOU

नेपालमा अनकाक अनुपालनको स्थिति: रमेश ढकालको प्रस्तुति

भ्रष्टाचारविरुद्धको महासंघिले सबै पक्षराष्ट्रहरूको सन्दर्भमा सिर्जना गरेका दायित्वहरूलाई हामीले हेर्ने हो भने मुख्य रूपले पाँच किसिमका दायित्वहरू देखौं ।

सर्वप्रथमसर्वप्रथम त सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्रमा हुनसक्ने भ्रष्टाचार रोकनका लागि उपयुक्त संयन्त्र बनाउनु जरूरी छ । भ्रष्टाचारलाई फौजदारी अपराध बनाउने, अनुसन्धान गर्ने, अभियोजन गर्ने, सजाय करार गर्ने गर्नुपर्छ ।

दोस्रो, आधुनिक फौजदारी कानून भ्रष्टाचारको हकमा बढी आकर्षित हुन्छ । यसतर्फ ध्यान दिनु जरूरी हुन्छ ।

तेस्रो, भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागि सूचनादाता र साक्षी लगायतका कुराहरू महत्वपूर्ण हुन्छन् । चौथो, समाजमा भ्रष्टाचारविरुद्धका गतिविधि कम गर्नका लागि छुटौट संयन्त्र पनि महासंघिले कल्पना गरेको छ ।

पाँचौं चाहिँ भ्रष्टाचार अन्तर्राष्ट्रिय कसूर भएकाले अन्तर्राष्ट्रिय अदालतको निर्णय समेत चाहिन्छ भन्ने कुरा महासंघिले गर्दछ ।

यसमा बाध्यात्मक दायित्व, कम बाध्यात्मक दायित्व र स्वैच्छिक दायित्व रहेका छन् ।

महासंघिको प्रस्तावनादेखि विभिन्न धारासम्म एउटा शब्द दोहोरिएको पाइन्छ । ‘सम्बन्धित र अज्यको कानूनी प्रणालीले अनुमति दिएसम्म’ – यो कुरा प्रत्येक धारामा लेखिएको छ । विश्वमा धेरै किसिमका कानूनी प्रणाली रहेका अनि प्रत्येक देशको आ-आफ्नो कानून भएको अवस्थामा एउटा राष्ट्रको सार्वभौम समानताको सिद्धान्तलाई अंगीकार गर्न त्यस हृदसम्म छुट दिएको छ ।

त्यसलाई हामीले कम बाध्यात्मक किसिमको दायित्व र स्वैच्छिक दायित्वको हकमा प्रयोग गर्न सक्छौं । अर्थात्, त्यहाँ हाम्रो राष्ट्रिय प्राथमिकता र हितलाई परिभाषित गर्नेसम्पर्को छुट यसले दिएको छ ।

नेपालमा महासंघिको कार्यान्वयनको अवस्था तीनवटा कोणबाट हेर्न सकिन्छ – पूर्ण कार्यान्वयन, आंशिक कार्यान्वयन र कार्यान्वयन हुन बाँकी ।

यी तीनवटा कोणबाट हेर्दा भ्रष्टाचारका विषयमा हाम्रो राष्ट्रिय विधिशास्त्र अत्यन्तै प्रशंसनीय रहेको छ । खासगरी हाम्रो संवैधानिक प्रणालीदेखि लिएर विभिन्न कानूनी नीतिहरूसम्म हेर्दा हामीले यसलाई कम आँकलन गर्न मिल्दैन । महासंघिमा निजी क्षेत्रका विषयमा दुई कुराहरू छन् । धारा ११ ले निजी क्षेत्रको घुसखोरी रोकनका लागि राज्यले हरहालतमा काम गर्नुपर्छ भनेको छ । अनि धारा २१ मा चाहिँ निजी क्षेत्रमा हुने भ्रष्टाचारजन्य गतिविधिलाई फौजदारी अपराध बनाउने कुरा चाहिँ बाध्यात्मक होइन । त्यसलाई राज्यले आफ्नो सन्दर्भमा परिभाषित गर्न सक्छ । त्यसकारणले गर्दा विभिन्न देशमा निजी क्षेत्रलाई फौजदारी अपराध बनाइएका वृष्टान्तहरू पनि छन् ।

निजी क्षेत्रलाई सरकारको कानूनी दायरमा ल्याउनुपर्ने आवश्यकता किन छ भने सन् १९९० पछि राज्यले गरिरहेका धेरै काम हामीले निजी क्षेत्रलाई दियौं । सार्वजनिक प्रकृतिका काम हामीले

रमेश ढकाल, सहसंचिव
कानून, न्याय तथा
संसदीय मामिला मन्त्रालय

निजी क्षेत्रलाई दिएपछि त्यहाँ घुसखोरीको र भ्रष्टाचार जोडिन्छ । त्यसलाई नियन्त्रण गर्नुपर्ने हुन्छ ।

निजी क्षेत्रलाई दिइएको काम र अधिकारको दुरुपयोग भएमा त्यो पनि भ्रष्टाचार हो । सार्वजनिक काम गर्ने निजी क्षेत्रलाई पनि फौजदारी अपराधको दायरामा ल्याउनुपर्छ । भारतीय अदालतले निजी कम्पनीका लागि समेत रिट जारी गरेर नयाँ विधिशास्त्रको शुरुवात गरेको थियो ।

महासन्धिले निजी क्षेत्रलाई परिभाषित गरेको छैन । अब हामीले कानून बनाएर त्यसलाई परिभाषित गर्नुपर्छ ।

यो महासन्धिले आर्थिक, वित्तीय र व्यापारिक (Economic, Financial and Commercial) भनेर तीनवटा कुरा उल्लेख गरेको छ । हामीले निजी क्षेत्रलाई भ्रष्टाचारजन्य अपराधको दायरामा ल्याउने कुरा गर्दै गर्दा यो हाम्रा लागि दृष्टान्त हुन सक्छ ।

निजी क्षेत्रको भ्रष्टाचारको कुरा गरिरहँदा यहाँ दुईवटा मान्यता देखा पर्दछन् ।

पहिलो, यो भनेको निजी क्षेत्रलाई नियन्त्रण गर्ने भन्ने होइन । दोस्रो, यसले निजी क्षेत्रको व्यापारिक लागत (Business Cost) लाई प्रभावकारी बनाउने कुरा गर्दै ।

अहिले निजी क्षेत्र सार्वजनिक क्षेत्रसँग जोडिँदा भ्रष्टाचार निवारण ऐन आकर्षित हुन्छ । तर एउटा निजी क्षेत्रले अर्को निजी क्षेत्रलाई घूस दियो भने त हाम्रो कानूनी प्रणालीले काम गर्दैन ।

भ्रष्टाचार न्यूनीकरणका लागि आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली बनाउनुपर्छ । लेखापरीक्षण र लेखा राम्रो बनाउने, संस्थागत सुधार गर्ने, असल अभ्यासहरूलाई ग्रहण गर्ने, कर्मचारी भर्ना तथा बढुवा गर्दा निष्पक्षता कायम गर्ने लगायतका कुरा यसमा पर्दैन् ।

निजी क्षेत्रको भ्रष्टाचारलाई हामीले घटाउने हो भने महासन्धिको परिभाषामा राखेर बैंक र बीमा क्षेत्रबाट शुरुवात गर्नुपर्छ किनकि त्यहाँ जनताको एक किसिमको सरोकार रहेको छ ।

निजी क्षेत्रको भ्रष्टाचारलाई कसले हर्ने भन्ने कुरा छ । त्यो प्रक्रियागत कुरा हो, हामी अखिलयारलाई पनि त्यसको जिम्मेवारी दिन सक्छौं । वा अर्को समिति पनि हामीले बनाउन सक्छौं ।

(कार्यक्रममा छलफल गरिएको रमेश टकालको प्रस्तुति)

भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय महासन्धिको कार्यान्वयन अवस्था

रमेश ढकाल
सहसचिव -कानून)

कानून तथा न्याय मन्त्रालय

महासन्धिले सूजना गरेका प्रमुख दायित्वहरु

नेपालमा महासन्धिको कार्यान्वयनको अवस्था

- पूर्ण कार्यान्वयन
 - आशिक कार्यान्वयन
 - कार्यान्वयन हन बाँकी

पूर्ण कार्यान्वयन – नीतिगत व्यवस्थाहरु

- पारदर्शिता, सुसामन र ब्रह्माण्डा विद्युत्कार सारिंघर तथा नियकागत नीति कार्यपालनमाना
 - नेपाल सरकारको सुसामन कार्यवाहन, २०५८
 - नेपाल सरकारको सुसामन तथा आर्थिक विकासको कार्यवाहन, २०५७
 - ब्रह्माण्डा विद्युत्कार सारिंघर तथा कार्यवाहन, २०५८
 - ब्रह्माण्डा विद्युत्कार नियामनका कार्यवाहन, २०५८
 - ब्रह्माण्डा विद्युत्कार सुसामन गण्डारिएय मरम्भनमान कार्यवाहन सम्भाली गर्दछ र स्वीकृत तथा कार्यवाहन, २०५९
 - मरम्भनयापितामहात्मा कार्यवाहनको पर्याप्तता र स्वीकृति
 - नेपाल बङ्गलाले तेजी से उत्तराखण्ड तथाती
 - अंडमान द्वचाला द्वचाला आपातकाम विकासका नीतिमा,
 - मुदा नियामनका तथा लागतको विवरणको तरिको तथा कार्यवाहन
 - नियामनका अधिकारीकरण - जीवनी विवरण

महासन्धिले सूजना गरेका प्रमुख दायित्वहरू

- ब्रह्मापर विद्युतके निरोधात्मक नीतिविकल्पे तर्जुमा र कर्मव्यवस्था
 - ब्रह्मापर विद्युतके प्रभावविकल्पे उच्च व्यवस्थाविकल्पे विकल्प र प्रदर्शन
 - ब्रह्मापर विद्युतके निरोधात्मक व्यापारात्मकता सम्बन्धी वास्तविक प्राप्तव्योंका विकल्प
 - ब्रह्मापर विद्युतके निरोधात्मक र सम्भाल योग्य व्यवस्थाविकल्पे तर्जुमा र सम्भालम्
 - नीतिविकल्पी कर्मविकल्पे तथा विद्युतके वृत्ति नापेन्द्री वार्षिकीयक परामर्शदाताविकल्पे निर्मितु, यहां पर्याय व्यवस्था तर्जुमा व्यवस्था तर्जुमा व्यवस्था
 - दार्शनिकविकल्पी व्यवस्थाविकल्पी, क्षेत्र तथा वर्तमा परामर्शदाताविकल्पी तुलितव्यता
 - वार्षिकीयक परामर्शदाताविकल्पे अब कार्यालयम् व्याप्तिवै इन व्यवस्था गर्न व्यवस्था
 - वार्षिकीयक परामर्शदाताविकल्पे नापी निर्माण, इमारती र उत्तरावलम्ब विनियोग गर्न व्यवस्था
 - वार्षिकीयक व्यवस्थाविकल्पे तर्जुमा र कर्मव्यवस्था

महासन्धिले सुजना गरेका दायित्वहरूको प्रकृति

- वाध्यात्मक प्रकृतिको दायित्व
 - कम वाध्यात्मक प्रकृतिको दायित्व
 - स्वेच्छिक दायित्व

पूर्ण कार्यान्वयन – अष्टाचार विरुद्धको बलियो राष्ट्रिय विधिशास्त्र

- संरक्षणिक व्यवस्था
 - कार्बन अवस्थाहरू
 - नीतितर अवस्थाहरू
 - संस्थान अवस्थाहरू
 - अन्तर्राष्ट्रीय प्रश्नवद्दता
 - प्रशासनिक व्यवस्थाहरू
 - भारतका लोगों का प्रभावहरू
 - अद्वालद्वारा विकलित व्यवस्थाएँ
 - नागरिक समाज तथा विकास सामैटार्ड भूगोलों का कार्य

पूर्ण कार्यान्वयन – प्रमुख ऐनहरू

- अंतर्राष्ट्रीय दृष्टव्यमान अंतर्राष्ट्रीय आयोग ऐन, २०५८
 - नियामिति सेवा ऐन, २०४९
 - भवानार्थ नियामिति ऐन, २०५६
 - सार्वजनिक खात्री नियामिति ऐन, २०५२
 - सुधासन (अव्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन, २०५४
 - पारस्परिक कानूनी साधारणा ऐन, २०३०
 - सुदूरपश्चिमी ऐन, २०३०
 - सार्वजनिक उत्तराधिकार नियामिति ऐन, २०३०
 - समाजीक शहरीकरण (भवा लाइबरेटरी) नियामिति ऐन, २०५४
 - कर्तव्यान्वयन गारंटी नियामिति ऐन, २०५५

पूर्ण कार्यान्वयन – प्रमुख ऐनहरु

- बैंकिंग कंसुर तथा साजाय ऐन, २०५४
- बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०५४
- राजशब्द चाहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐन, २०५२
- नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८
- विशेष अदालत ऐन, २०५९
- मूल्यनालोक हक मन्त्रालय ऐन, २०५४
- न्यायपरिषद् ऐन, २०५३
- न्याय प्रशासन ऐन, २०५३

पूर्ण कार्यान्वयन – संस्थागत संयन्त्रहरु

- अधिकारात् दुरुप्योग अनुसन्धान आयोग
- न्याय परिषद्
- मानवाधिकारको कार्यालय
- मानवाधिकारको कार्यालय
- विशेष अदालत
- गणित्य सत्रको केन्द्र
- समस्याएँ समाख्यहरु
- सार्वजनिक स्वेच्छा अनुगमन कार्यालय तथा पुनरावलोकन समिति.....

पूर्ण कार्यान्वयन – संस्थागत संयन्त्रहरु

- सम्पत्ति शुद्धीकरण अनुसन्धान विभाग
- नेपाली सेनाको अनुसन्धान समिति
- नेपाली सेनाको विशेष अदालत
- राजशब्द अनुसन्धान विभाग
- सार्वजनिक स्वरिद अनुगमन कार्यालय
- केन्द्रीय तहालक कार्यालय
- राष्ट्रिय सुचना आयोग

पूर्ण कार्यान्वयन – सारभूत व्यवस्थाहरुको आन्तरिकीकरण

- प्रायः सबै भाष्टाचारजन्य कम्सुहरूको अपराधीकरण।
- सार्वजनिक सम्पत्तिको हिनामिनामा ह्रस्त्रयाम नहुने।
- भाष्टाचार सम्बन्धी मुद्रा फितां नहुने र कम्सुहरूले मार्फी नपाउने।
- कूपेपनि सार्वजनिक पारदाइकारीले फौजदारी दायित्वाबाट उन्मुक्त नपाउने।
- कम्सुहरू ठारीएको व्यक्तिले सार्वजनिक लाभको पद ग्रहण गर्न नियेत।

आशिक कार्यान्वयन

- भाष्टाचार चिन्हाका उत्तम अन्यसहरुको विकास र प्रबढ्ने।
- नेपालन या नियुक्त हुने सार्वजनिक पारदाइकारीहरूको नियुक्त सम्बन्धी व्यवस्थामा योग्यता, पारदाइको र उत्तराधिकारको सुनिर्दिष्टता।
- राजनीतीक दलको कोष्ठको व्यवस्था प्राप्ति तथा प्रयोगमा गर्ने र त्वरित इन्वेस्टिगेशन।
- विशेष गर्ने अधिकारीहरूको काम कारबाहिगम सम्बन्धी द्रुत प्रोग्राम गर्ने र त्वरित इन्वेस्टिगेशन।
- अधिकारायामा सम्बन्धी कानूनी व्यक्तिको फौजदारी, देवानी र प्रशासनिक दायित्वको किटान मार्फी नहुनी व्यवस्था।
- सार्वजनिक बजेटको विनियोजनमा वस्तुपूर्णता आदार र समाजायको प्रत्याधार्घुत।
- विशेष व्यवस्थापनमा जीवित व्यववाह र आलाइक नियन्त्रण प्रक्रियाको स्थापना।
- प्रशासनिक कार्यालयको सहभागिता।.....

आशिक कार्यान्वयन

- सार्वजनिक प्राप्तानमाहा हुन सक्ने भाष्टाचारको जीविमवारे आवधिक प्रतिवेदन सहितको सुचना सम्भेषण।
- न्यायाधिकारक नियन्त्रणमा हुनसक्ने अनियामितता र भाष्टाचार नियन्त्रण गर्ने प्रयोग जानुनी व्यवस्था।
- सार्वजनिक महत्वको विषयमा स्वकृत्याशिल ढागले सार्वजनिक र समुदायको प्राप्तानमा गर्ने चर्चाको स्थापना।
- सार्वजनिक विनियोग निर्माणमा पारदर्शिता र सर्वसाधारणको सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने।
- कर्तव्यको द्रुतप्रयोग, प्रभावको द्रुतप्रयोग र न्यायमा अवरोधको कायालाई प्रयोग रुपले अपराधिकरण गर्ने काय।

आशिक कार्यान्वयन

- भाष्टाचारजन्य कार्यको परिणामलाई सम्भोग्यन गर्ने करार खारेज गर्ने, रद्द गर्ने वा अन्य कर्ता उत्पाचाराम्यक कारबाही गर्ने प्रष्ट कानूनी व्यवस्था।
- साक्षी, पितृहीत, विशेषज्ञ तथा जानकारी दिने पक्षको संरक्षण सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था।
- सरकारी तथा निजी क्षेत्र वीचको सहकार्य तथा सहयोग।
- तेथो प्रश्नाङ्क द्रुत गराएको हाती नोसामानी वापर अतिरुपूर्तिको व्यवस्था।

कार्यालय द्वारा बाँधी

- नियन्त्रित तथा गैर सरकारी संघ/सम्पादन भाष्टाचार, धरमसंबोधी र सम्पत्तिको हिनामिनामा अपराधीकरण।
- विशेष सार्वजनिक अधिकारी र सार्वजनिक अन्तर्गतिद्वय समझाका अधिकारीले धूम/स्मरक लिने/दिने कार्यको अपराधिकरण।
- फौजदारी कारबाहीको स्थानान्तरण।
- द्रुत प्रयोग गर्ने प्रयोजनका लापि मार्फी द्रुतप्रयोग व्यवस्थामा हुने भाष्टाचार।
- भाष्टाचारावट आजित विदेशमा रहेको सम्पत्तिको रोक्ता, बरामद, निक्ता, पार्सिं र जाति सम्बन्धी पारदाइक सहभागिको आलाप्रदान।
- सम्पादन सुधारित्रण अनुसन्धान विभाग, र राजाव अनुसन्धान विभागलाई स्वायत्र विभागको रूपमा विकास गर्न।

सुशासन तथा भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागि बन्न वाँकी कानूनहरू

- स्वारंबो द्वन्द्व नियन्त्रण सम्बन्धी एकीकृत ऐन,
- प्रिडीत, विशेषज्ञ, साक्षी, नूचनादाता तथा सुरक्षाको सरकार सम्बन्धी ऐन,
- सार्वजनिक सम्बन्ध सेवा आयोग सम्बन्धी ऐन
- प्रहरी सेवा आयोग सम्बन्धी ऐन

सुशासन तथा भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागि परिमार्जन गरि नु पर्ने कानूनहरू

- आदानप्रदान अवधारणा आयोग ऐन, २०४८
- अदानप्रदान नियामन ऐन, २०४९
- मान अधिकारी (आयोगी नियमित गर्ने) ऐन, २०२५
- मान दाता ऐन, २०४४
- सेवानिक ऐन, २०४२
- करार ऐन, २०४१
- नियामन सेवा ऐन, २०४९
- मुख्यमन्त्री (व्यवस्थापन तथा सम्बालन) ऐन, २०५४
- आयोग कार्यालयी ऐन, २०२४
- प्राविधिक कानूनी सहायता नियामन ऐन, २०३०
- मुद्रागती ऐन, २०३०
- कम्पनी ऐन, २०५२

सुशासन तथा भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागि नेपाल सरकार का पछिल्ला प्रयासहरू

- हेतु सरकार र मुनिसी व्यवस्थापन
- सम्बन्ध सम्बन्ध नियोजन सेवाको गठन
- मूल्याङ्को हक सम्बन्धी कोन्ट्रक्ट कार्यालयको इकाइको गठन
- सेवा मन्त्रालय तथा कोन्ट्रक्ट नियामन विभाग विरुद्धको इकाइको स्थापना
- विभिन्न नियामनका एकीकृत सेवा केन्द्रको स्थापना
- standard bidding document for national competitive bidding जारी गरिएको ।
- मन्त्रिपरिषद्को मदन्यहरूको आधार सहित, नियामाति कम्पनीहरूको आधार सहित ।
- मन्त्रिपरिषद्को बैठकहरूमा भएका नियंत्रण बेसाइटमा राख्ने कार्य ।.....

सुशासन तथा भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागि नेपाल सरकार का पछिल्ला प्रयासहरू

- गोप्य प्राविधिकता प्राप्त आयोजनाहरूको online monitoring.
- व्यवसायिक प्रक्रियाका अभियान रिप्पाला को व्यवस्था ।
- आयोगी सहितको नामांकिक बदलापूर्व ।
- २५ हजार मन्दा बाटोको मुकानी गदा केम्बाइटमार्फत सार्वजनिककरण ।
- आयोगीक नियामन कार्यालयी नियोजन, २०५१ जारी ।
- गोप्य उत्तराधारी केन्द्राङ्क भ्रामकारी बनाउन विधेयक तंत्रज्ञाना लागि संदर्भालिक व्यापारी ।
- मुख्यमन्त्री (व्यवस्थापन तथा सम्बालन) ऐन, २०५४ अन्तर्गत नेपाल सरकारको विधिपूर्ण श्रेष्ठीको अधिकारितामा राख्ना अनुमति ।.....

सुशासन तथा भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागि नेपाल सरकार का पछिल्ला प्रयासहरू

- केन्द्रीकृत सहयोग प्राविधिकता नियामन सम्बन्धी नियंत्रण बिकास सम्बालनी गर्नी ।
- मन्त्रिपरिषद्को बैठकहरूमा भएका नियंत्रण बेसाइटमा राख्ने ।
- वरात्र अनुमति
- गोप्य प्राविधिकता प्राप्त आयोजनाहरूको online monitoring.
- व्यवसायिक प्रक्रियाका अभियान रिप्पाला ।
- अन्तर्गत नियामन कार्यालयी नियोजन, २०५१ जारी ।
- गोप्य उत्तराधारी केन्द्राङ्क भ्रामकारी बनाउन विधेयक तंत्रज्ञाना लागि संदर्भालिक व्यापारी ।
- मुख्यमन्त्री (व्यवस्थापन तथा सम्बालन) ऐन, २०५४ अन्तर्गत नेपाल सरकारको विधिपूर्ण श्रेष्ठीको अधिकारितामा राख्ना अनुमति ।

निजी क्षेत्रको भ्रष्टाचारलाई कानूनी दायरामा ल्याउनु पर्ने कारण

- राज्यको शासकीय दर्शनमा आइरहेको परिवर्तन
- नियोजन तथा उदारवादमा आधारित अर्थव्यवस्था सम्बन्धी अवधारणाको अभ्यास
- भ्रष्टाचार तथा सार्वजनिक क्षेत्र सम्बन्धी अवधारणाको क्षेत्र विस्तार
- रिट क्षेत्राधाकारको नवीन मान्यता र अभ्यास

निजी क्षेत्रको भ्रष्टाचार नियन्त्रण सम्बन्धी केही मुलुकहरूको अभ्यास

- भारत
Prevention of corruption Act, 1988 लाई संशोधन गर्ने
विधेयक सन् 2013 मा संसदीयमा पेश भएको ।
सो विधेयकले निजी क्षेत्रमा हुने भ्रष्टाचार र घुसाखोरीलाई समेटेको ।
R. Gaili द्वारा भुदामा भारतीय सर्वोच्च विद्यालये बैठक तथा
वित्ती संस्था र कर्पोरीका सञ्चालक तथा कम्पनीहरूलाई सार्वजनिक पद वालाण गर्नेको व्यापिको घटना लिई उनीहरूलाई भएका
भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकारको विरुद्ध मुद्रा चलाउन सबैन्य व्यालया गरेको

contd...

- Public Servant : Any person who holds an office by virtue of which he is authorized or required to perform public duties .
- Public Duty : A duty in the discharge of which the state, the public or the community at large has an interest.

बेलायत : Bribery Act, 2010

• Failure of commercial organisations to prevent bribery (sec. 7)

- (1) A relevant commercial organisation ("C") is guilty of an offence under this section if a person ("A") associated with C bribes another person intending—
(a) to obtain or retain business for C, or
(b) to obtain or retain an advantage in the conduct of business for C.

contd...

- (2) But it is a defence for C to prove that C had in place adequate procedures designed to prevent persons associated with C from undertaking such conduct.
(3) For the purposes of this section, A bribes another person if, and only if, A—
(a) is, or would be, guilty of an offence under section 1 or 6 (whether or not A has been prosecuted for such an offence), or
(b) would be guilty of such an offence if section 12(2)(c) and (4) were omitted.

contd...

- (4) See section 8 for the meaning of a person associated with C and see section 9 for a duty on the Secretary of State to publish guidance.
(5) In this section—
“partnership” means—
(a) a partnership within the Partnership Act 1890, or
(b) a limited partnership registered under the Limited Partnerships Act 1907,
or, a firm or entity of a similar character formed under the law of a country or territory outside the United Kingdom, “relevant commercial organisation” means—

contd...

- (a) a body which is incorporated under the law of any part of the United Kingdom and which carries on a business (whether there or elsewhere),
(b) any other body corporate (wherever incorporated) which carries on a business, or part of a business, in any part of the United Kingdom,

contd...

- (c) a partnership which is formed under the law of any part of the United Kingdom and which carries on a business (whether there or elsewhere), or
(d) any other partnership (wherever formed) which carries on a business, or part of a business, in any part of the United Kingdom, and, for the purposes of this section, a trade or profession is a business.

contd...

- अमेरिका
• Foreign Corrupt Practice Act, 1977
दक्षिण अफ्रिका
• Prevention and combatting Corrupt Activities, 2004
• Private sector :
- natural person who carries on business
- trust,
- partnership

contd...

- fund,
- association,
- company,
- body of persons corporate or incorporate,
- other legal persons,

contd...

- जाम्बिया
• Prevention of Corruption Act, 2014
Private Body :
- NGO's
- Political parties,
- Charitable Institutions,
- Partnership,
- Club
- Any organization which is not public body

contd...

- केन्या

Bribery Act, 2016

9. (1) A public or private entity shall put in place procedures appropriate to its size and the scale and to the nature of its operation, for the prevention of bribery and corruption.

contd...

- (2) Where a private entity fails to put in place procedures under this section, and where that failure is proved to have been committed with the consent or connivance of -
 (a) a director or senior officer of the private entity, or
 (b) a person purporting to act in such a capacity, or occupying such a position, by whatever name called,
 the director, senior officer or other person commits an offence.

contd...

- (3) The Commission shall assist private entities, public entities, and any interested person, to develop and put in place procedures for the purposes of this section.

contd...

10. A private entity commits an offence under this section if a person associated with it, bribes another person intending to obtain or retain
 (a) business for the private entity; or
 (b) advantage in the conduct of business by the private entity.

contd...

11. (1) A person shall be deemed to be associated with another person if the person performs services for or on behalf of that other person as an agent, employee, or in any other capacity.

- (2) The determination as to whether a person performs services on behalf of another person shall be made by reference to all the relevant circumstances and not only the reference to the nature of the relationship.

नियोगी क्षेत्रको भ्रष्टाचार नियन्त्रणका उपायहरू :

- नियोगात्मक उपाय

आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना,
लेखा सम्बन्धी मान्य सिद्धान्तको अभ्यास,

संस्थानीत सुधार,

उत्तम अभ्यासहरूको विकास,
कर्मचारीहरूको नियुक्ति तथा बढ़वामा पारदर्शिता र वस्तुनिष्ठता,
सूचना सम्मेलन
आचारसंहिता

contd...

- दण्डात्मक उपाय :

(घुसखोरी तथा भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलापलाई अपराधीकरण गर्ने।)

- संरक्षणात्मक उपाय :

सुचनादाता तथा सामीक्षकों संरक्षण

पीडितको संरक्षण।

- प्रबन्धात्मक उपाय :

भ्रष्टाचारलाई बढवा दिने सामाजिक मूल्य मान्यतामा परिवर्तन,

बोर्जसूक पत्रकरिता।

चुनौतीहरू

- भ्रष्टाचार सम्बन्धमा सहयोगीको जनावर।
- घुसखोरी हालको कालान्तरमान दैखिको उल्लिङ्गता।
- सार्वजनिक तथा व्यापक सम्बन्धमा विशेषज्ञान, आर्थिक अनुशासन र उत्तराधिकारमा कमी।
- अप्रधारण विक्रमानुसार विदेश सम्बन्धको वीचको कम्तीतर सम्मत्य।
- अप्रधारण विक्रमानुसार नियन्त्रण व्यवस्थाको विशेषज्ञान र इतिहासको चुनौती।
- जनावासनको तहमा र प्राचीन सामुदायिक संरचनाने सांस्कृतिक दैखिको चुनौती।
- अप्रधारण कालान्तरमान, अव्याप्तिकरण, न्यायिक नियन्त्रणको चुनौती।
- अप्रधारण विक्रमानुसार सामाजिक सम्बन्धको कालान्तरमान सम्बन्धी गोदावर न्यायिक तथा कार्यसंग्रह, २०१५ को कालान्तरमान निकै सुनून हुन्।
- जीवि जीव तथा सूरक्षाकारी तथा सम्पादनाई अप्रधारण विक्रमानुसार कानूनी वायामामा न्यायिक ग्रन्ति।
- महासामाजिक औषधिको संरक्षण व्यापक र महत्वपूर्ण हुन्।

सहभागीहरूको सुभाव तथा प्रतिक्रिया

नारायण प्रसाद पौडेल

बैंक तथा वित्तीय संस्थामा भएका कसूरको कुरा गर्ने हो भने हामीकहाँ अलिकति फरक तरिकाले काम भएको देखिन्छ । २०५९ सालमा कर्पोरेट गभर्नेन्स सम्बन्धी निर्देशिका आएको थियो पहिलोपटक । हामीले बैंक सञ्चालक समिति र कर्मचारीहरूका आचारसंहिताका बारेमा समेत निर्देशन दिएका छौं । हाम्रो अन्तिम उद्देश्य चाहिँ भ्रष्टाचाररहित समाज बनाउने हो । त्यसका लागि आन्तरिक बैंक एन्ड ब्यालेन्सका कुराहरू आए ।

नारायण प्रसाद पौडेल

कार्यकारी निर्देशक

त्यसपछि कम्पनी ऐन २०६३ ले अडिट कमिटीको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग अवधारणाको विषयमा बोलेको छ । कामकारवाहीहरू कानूनसम्मत होस् र पदीय आचरणअनुसार होस् भन्नका लागि कालोसूचीको व्यवस्था गरिएको छ । बैंकिङ क्षेत्र मात्रै होइन, त्रृणीले समेत गल्ती गर्नसक्छ भनेर बैंकिङ कसूरसम्बन्धी ऐन समेत बनेको छ ।

सम्पत्ति शुद्धीकरणसम्बन्धी व्यवस्थाको कुरा गर्दा अहिले ऐन आएको छ । विभाग बनेको छ । राष्ट्र बैंकभित्र पनि एउटा शाखा बनेको छ ।

जनताको पैसा रहने बैंक र बीमा क्षेत्रहरू हुन् । त्यसको संरक्षणको काम भनेको केन्द्रीय बैंकको हो । त्यो जिम्मेवारीलाई अर्थपूर्ण रूपमा पूरा गर्नका लागि हामीले बैंक चलाउन सक्ने वा नसक्ने भनेर प्रमोटरहरूको परीक्षण समेत गर्ने गरेका छौं । उनीहरूले बैंक तथा वित्तीय संस्था शुरू गरेको पाँच वर्षसम्म आफ्नो शेयरसमेत बेच्न पाउँदैनन् ।

नियन्त्रण संयन्त्रको बारेमा कुरा गर्दा चाहिँ हामीले अलियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगसँग पनि परामर्श गरिरहेका हुन्छन् । संसद्को सुशासन समितिमा बैंकर्स साथीहरूलाई समेत राखेर कुराकानी गर्ने गरेका छौं ।

लक्ष्मीप्रपञ्च निरौला

भ्रष्टाचार नियन्त्रणको कदमका रूपमा हामीले 'आफ्नो कर्मचारी चिन' अर्थात् नो योर इम्प्लोई वा केवाई लागू गरेका छौं र यो लागू गर्न सबै बैंकहरूलाई निर्देशन दिएका छौं । अहिले हामीले कर्मचारीको जीवनशैलीदेखि लिएर सबै कुरा बैंकले थाहा पाउनुपर्दछ भन्ने हिसाबले निर्देशन दिएका छौं ।

लक्ष्मीप्रपञ्च निरौला

कार्यकारी निर्देशक

परिवारले ७५ प्रतिशतभन्दा बढी शेयर हाल नपाउने भनेर हामीले भनेका छौं । यसले पनि भ्रष्टाचार नियन्त्रणलाई सहयोग विकास बैंक सुपरिवेक्षण विभाग नेपाल राष्ट्र बैंक गर्दछ । अर्को कुरा चाहिँ वित्तीय संस्थाहरूले आफ्नो वार्षिक वित्तीय विवरण पारित गर्नका लागि राष्ट्र बैंकको स्वीकृति लिनुपर्ने अवस्था रहेको छ ।

उनीहरूले अवाञ्छित तरिकाले बढी मुनाफा लिएर कम्पनीबाट बढी क्यास आउट नगरून् भन्ने चासो हो ।

निजी क्षेत्रमा भ्रष्टाचारको कुरा गर्दै गर्दा लगानीमैत्री वातावरण बिग्रियो भने भोलि समस्या पनि आउन सक्छ । त्यसैले हामीले बडो ध्यान दिनुपर्छ ।

निजी क्षेत्रले रोजगारी पनि सिर्जना गरेको छ । भ्रष्टाचार नियन्त्रणको नाममा आर्थिक वृद्धि रोकिने गरी लगानीमैत्री वातावरण बिग्रन दिनु हुँदैन ।

ऋषिकेश भट्ट

राष्ट्र बैंकले सम्पत्ति शुद्धीकरण सम्बन्धी शंकास्पद कारोबारको जानकारीहरू लिइरहेको हुन्छ । यसलाई अनुसन्धान गर्ने निकायमा पठाउने गर्दछ । निजी क्षेत्रलाई पनि समेटिने गरी पारस्परिक मूल्यांकन (Mutual Evaluation) गर्नुपर्छ । एक देशबाट भ्रष्टाचार गरेर अर्को देशमा रकम लैजानेहरूका लागि पनि केही काम गर्नुपर्दछ ।

ऋषिकेश भट्ट (बीचमा)
निर्देशक

वित्तीय जानकारी इकाइ
नेपाल राष्ट्र बैंक

ज्ञानेन्द्र दुंगाना

बैंक तथा वित्तीय संस्थामा जनताको निक्षेप नै छ । त्यहाँ जिन्दगीभरि कमाएको कमाइ नै जनताले राखेका छन् । बैंकिङ क्षेत्रको चिन्ता कहाँ छ भने निर्णय प्रक्रियामा महासन्धि अनुकूलको कानूनका कारणले गर्दा ढिलासुस्ती हुन हो कि ? त्यो भन्दैमा नियम कानून प्रक्रिया हुनुहुँदैन भन्ने कुरा होइन, तर नियम कानूनले पनि सजिलो बनाउनुपर्छ भन्ने कुरा हो । राष्ट्र बैंकले बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डअनुकूल ल्याइसकेको छ । धेरै नै पारदर्शी बनाइसकेको छ ।

ज्ञानेन्द्र दुंगाना
उपाध्यक्ष नेपाल बैंकस एसोसियसन तथा
सीईओ नेपाल बांगलादेश बैंक

बैंकिङ क्षेत्रका नीति तथा योजनाहरू पारदर्शी छन् । हामीले हाम्रा नाफा नोक्सानहरू सार्वजनिक गरिरहेका हुन्छौं । राष्ट्र बैंकसँग थुप्रै कुरामा अनुमति माग्नुपर्छ । पारदर्शिता पनि भ्रष्टाचार रोक्ने एउटा माध्यम हुनसक्छ ।

नेपालमा वित्तीय संस्थाहरू पारदर्शी छन् । लेखाप्रक्रियाहरू अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डमा गइसकेका छन् । तर वित्तीय संस्थामा भ्रष्टाचार हुँदैन भन्ने कुरा होइन । यसलाई कहाँबाट नियमन गर्ने भन्ने प्रश्न हो । राष्ट्र बैंकबाट पो गर्ने हो कि ?

हामीभन्दा ठूलो ठूलो कारोबार गर्ने एनसेल वा डाबरजस्ता कम्पनीमा जनताको थुप्रै पैसा छ । त्यस्ता कम्पनीमा हुने भ्रष्टाचार पनि रोक्नुपर्दछ ।

वेद प्रसाद शिवाकोटी

राष्ट्र बैंकले वित्तीय संस्थाको अनुगमन गर्दछ तर भ्रष्टाचारको मामिलामा काम गर्न सक्दैन । हामीले पाकिस्तानको एउटा प्रणालीबाट सिक्न सक्छौं ।

त्यहाँ केन्द्रीय बैंकको सिफारिसमा भ्रष्टाचार अनुसन्धान हुन्छ । हडकडमा चाहिं निजी कम्पनीले हाम्रो भ्रष्टाचार पनि हेरिदेउ भनेर अनुरोध गरेमा एन्टीकरप्सन निकायले सहयोग गर्दछ ।

वेद प्रसाद शिवाकोटी

व्यवस्थापन सललाहकार

डिभ्लोपमेन्ट प्रोजेक्ट समिति सेन्टर

वित्तीय अपराधको कुरा गर्दा राष्ट्र बैंक एन्टीकरप्सन निकायकहाँ जानुपर्छ । पब्लिक लिमिटेड सबै कम्पनीलाई सार्वजनिक निकायमा पार्नुपर्दछ भन्ने मेरो सुभाव रहेको छ । त्यो पार्नलाई धेरै दुःख गर्नुपर्दैन । संविधानले पनि कानून बनाउने बाटो दिएको छ ।

सार्वजनिक क्षेत्रमा ३० प्रतिशत पैसा हुँदा बाँकी ७० प्रतिशत पैसा बाहिर हुन्छ । पैसा हुने ठाउँमा भ्रष्टाचार हुने सम्भावना रहन्छ । निजी क्षेत्रमा भ्रष्टाचार नहुने कुरा हुँदैन । यसलाई नियन्त्रण गर्नुपर्दछ ।

राजकुमार अर्याल

बीमा समितिले बीमा व्यवसायीलाई नियमन गर्ने गर्दछ । नियमनका लागि बीमा ऐनले निर्देशन गरेको छ । बीमा व्यवसायले पनि पब्लिक फन्डको प्रयोग गर्दछन् । फन्ड युज गर्दा भ्रष्टाचारको सम्भावना हुन्छ । बीमा कम्पनीहरूले प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्नुपर्छ । वित्तीय सूचकांकहरू बाहिर ल्याउनुपर्छ । कर्मचारीहरूमा बेइमानी हुन सक्छ । उनीहरूको इन्टिग्रिटीको विषयमा नियमन हुनुपर्दछ ।

राजकुमार अर्याल
कानून तथा नियमन महाशाखा
बीमा समिति

उपेन्द्र पौडेल

राष्ट्र बैंकको नियमनले गर्दा बैंकिंग क्षेत्र राम्रो भइसकेको छ । त्यत्रोपैसा चलाउँदा पनि बैंकमा भ्रष्टाचार नगए जस्तै छ । अलियारको डरले सार्वजनिक संस्थाका कर्मचारीहरू काम गर्न सकिरहेका छैनन् । बैंकिङ क्षेत्र जनताको पैसा चलाउने संस्थाहरू हुन् तर आजकै वातावरणमा अलियारलाई बैंकिङ क्षेत्र हेर्ने जिम्मेवारी दिने हो भने पक्कै पनि समस्या हुन्छ । यसमा हामीले गहन रूपमा छलफल गर्नुपर्दछ ।

उपेन्द्र पौडेल
पूर्वअध्यक्ष बैंकर्स एसोसिएसन

पीताम्बर प्रसाद आचार्य

नेपालमा विभिन्न संस्थाहरू विकास भए । गैर- सरकारी संस्थाले समेत लघुवित्तको काम गर्न पाए । नेपालमा गरीबी निवारणमा लघुवित्तले सहयोग गरेको छ । लघुवित्तले वर्षमा ५० अर्ब लगानी गर्छ । अहिले २२ लाख किसानलाई यसले ऋण दिएको छ । नियमनका नाममा यस क्षेत्रलाई निरुत्साहित गर्ने काम राम्रो होइन ।

पीताम्बर प्रसाद आचार्य

निरञ्जय घिमिरे

कार्यकारी निर्देशक, डिभलोपमेन्ट प्रोजेक्ट सर्भिस सेन्टर

धितोपत्र बोर्ड पूँजी बजारको नियमनकारी निकायको रूपमा रहेको छ । हाम्रो जिम्मेवारी भनेको धितोपत्र बजारलाई नियमन गर्ने कुरा हो । धितोपत्रको कारोबार गर्न चाहने व्यक्तिको केवाइसी समेत हामीले लिने गरेका छौं ।

निरञ्जय घिमिरे
निर्देशक, धितोपत्र बोर्ड

सम्पत्तिको स्रोत नखोलेसम्म व्यवसायीहरूलाई हामीले बजारमा प्रवेश गर्न दिएका छैनौं । बैंकिङ्ग क्षेत्रभन्दा ठूलो त धितोपत्र कारोबार गर्ने क्षेत्र नै हो, त्यसैले धितोपत्र बजारलाई पनि सार्वजनिक क्षेत्रका रूपमा लिँदै भ्रष्टाचारको दायरामा राख्नुपर्छ ।

मनोज ज्वाली, ज्योति विकास बैंक

अनुभवका आधारमा भन्दा नेपालको वित्तीय क्षेत्र सबैभन्दा बढी नियमअनुसार काम गर्छ । बरू विकास निर्माण क्षेत्रमा जति भ्रष्टाचार अन्त कहीं पनि छैन । निर्माणको क्षेत्रमा काम गर्नेहरूलाई पनि पछिक कम्पनीको रूपमा हेर्नुपर्दछ । हेर्दाखेरी पारदर्शिता नभएको क्षेत्र निर्माण नै हो । नेपालको विकास खर्च सबैभन्दा पहिले निर्माण कम्पनीहरूकहाँ नै जान्छ । बैंकरले घूस खान्छ भने सबैभन्दा पहिले बैंकरलाई घूस दिने निर्माण व्यवसायी नै हो ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थाले भन्दा ठूलो रूपमा काम गर्ने कर्पोरेट हाउसलाई पनि हेर्नुपर्दछ । निर्माणमा लागेका ठेकेदार र फर्महरू अनि ठूलो भोलुममा काम गर्ने बिग कर्पोरेट हाउसलाई भ्रष्टाचारको दायरामा ल्याउने हो भने देशमा भ्रष्टाचार धेरै हदसम्म हुन पाउँदैन ।

रामकृष्ण पौडेल

रामकृष्ण पौडेल

बीमा कम्पनीहरूले व्यापक भ्रष्टाचार गर्ने गरेका छन् । बीमाको रकम लिनका लागि यति कार्पेट, मायोज चाउचाउ अनि सीजीमा आगलागी गरिएको थियो । त्यहाँ बीमा समितिले अनुसन्धान गन्यो । आगो लगाएको देखियो तर दोषीलाई कारबाही गरिएन ।

नारायणगढमा पानीजहाजमा आगलागी भएको कुरा पनि आएको थियो । त्यो जहाजको बीमा भएको पनि थियो । बीमा समितिमै रहेको मान्छे सो विषयमा दोषी भएको कुराहरू आएका छन् । पत्रकार, विकास न्यूज डटकम

बैंकिङ थेट्र धेरै पारदर्शी छ भन्ने गरिन्छ, तर कति विश्वसनीय छ भन्ने कुरा छ । ग्रान्ड बैंकले चैत मसान्तसम्म ३२ करोड कमाएको कुरा आयो । समाचार बने तर असार मसान्तमा आउँदा बैंक ९६ करोड नोक्सानीमा गयो । त्यो बैंक अहिले अस्तित्वमा छैन ।

कसरी त्यस्तो हुन गयो ? सार्वजनिक गरिएको तथ्यांक कति सही छ त ? बैंकमा काउन्टिङ मशिन लुकाएर राखिएको हुन्छ । बढी पैसा देखियो भने बैंकलाई नाफा हुन्छ । नोक्सान भयो भने स्टाफले बेहोनुपर्छ । त्यो कस्तो किसिमको पारदर्शिता भयो ?

तिलक कोइराला

नेपालको विद्युत्मा जनताको ठूलो लगानी छ । तर यसलाई नियमन गर्ने संस्थाहरू छैन् । त्यहाँ ठूलो भ्रष्टाचार छ । पारिवारिक सदस्यहरूलाई सञ्चालक समितिमा राखेर आफै निर्णय गर्ने लगायतका कामहरू भएका छन् ।

तिलक कोइराला

पत्रकार, मेरो लगानी डटकम

उत्पादनमूलक कम्पनीहरूलाई नेपालको धितोपत्र बजारमा ल्याउन भन्ने कुरा छ । उत्पादनमूलक कम्पनीहरूमा सबैभन्दा ठूलो भ्रष्टाचार हुन्छ । महारोप्या शेयर बेच्ने समेतको काम पनि हुन्छ । सञ्चालकहरूले पैसा गुटमुट्याउने सम्भावना छ । अहिले सम्म भागेका धेरै कम्पनी उत्पादनमूलक छन् । यसो हुँदाखेरी प्रत्यक्ष नियमनकारी निकाय बनाउनुपर्दछ ।

बैंक र वित्तीय संस्थाहरू पारदर्शी छन् । बीमा कम्पनीहरू पनि पारदर्शी बन्दै गएका छन् । तर यहाँ धेरै छिद्रहरू रहेका छन् । एनसीसी बैंकलाई एपेक्स बैंकमा मर्ज गराइयो । मर्ज गराउने बेला निष्क्रिय कर्जा तीन प्रतिशत देखाइएको थियो । अहिले आएर १०० प्रतिशत नै देखाइएको छ ।

एनसीसी बैंक अहिले थला पर्ने देखियो । राष्ट्र बैंकका एकजना कर्मचारीले के भन्नुभयो भने हामीले त्यहाँ अनुगमन नै गरेनछौं, संस्था त बिग्रिएको रहेछ । यस्ता किसिमका भ्रष्टाचार भइरहेका छन् ।

श्रीप्रसाद धिताल, युनाइटेड फाइनान्स

बैंकमा भ्रष्टाचार छौंदै छैन भन्ने कुरा हैन । अखिल्यारलाई नै लिएर आयौ भने पनि बैंकमा भ्रष्टाचार शून्य हुँदैन । त्यसलाई नियन्त्रण गर्ने हो । छानबिन होस्, कुनै निकाय गठन होस्, भ्रष्टाचार गर्ने मान्छेलाई कारबाही होस् ।

अहिले सरकारी क्षेत्रमा अखिल्यारको त्रास छ । काम हुन सकेको छैन । पैर्जीगत खर्च (Capital Expenditure) चलाउन सकिएको छैन । सोही कुरा बैंकमा पनि पुनरावृत्ति पो हुने हो कि ? भोलि त्यो अवस्थामा वैदेशिक लगानी होला, निजी क्षेत्रको लगानी होला । उनीहरू हतोत्साहित हुने अवस्था नआओस् । अर्थतन्त्रमा ७० प्रतिशत योगदान निजी क्षेत्रले गरेको छ । भोलि हामीले विभिन्न किसिमका नियमकानून बनाएर जेल्याँ भने समस्या हुन्छ ।

दीपेन्द्र अग्रवाल

सतरी प्रतिशत भ्रष्टाचार शीर्ष तहबाट शुरू हुन्छ र बिस्तारै तल जान्छ । हामीले नीतिनिर्माण तहमै कोही गर्नुपर्छ ।

दीपेन्द्र अग्रवाल
नेपाल इन्डेस्टर फोरम

पूर्णचन्द्र भट्टराई

भ्रष्टाचार विश्वको नेपालको प्रतिबद्धताका रूपमा अनकाको पक्षराष्ट्रको हैसियतमा नेपाल सरकारले काम गरिरहेको छ । अहिलेसम्म अखिलयारले सार्वजनिक ओहोदा र सार्वजनिक सम्पत्तिको विषयमा हर्ने गर्दछ । त्यसभन्दा बढी यसमा काम भएको छैन । कोही समस्याहरू देखिएका छन् । निजी क्षेत्रमा चाहिँ कसले नियमन गर्ने ? सहकारीको नियमन कसले गर्ने ?

पूर्णचन्द्र भट्टराई
पूर्वसचिव

अखिलयार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग

हामी राष्ट्र बैंकलाई आफ्नो दायरामा बसेर बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई हेरिदिन अनुरोध गर्दछौं । स्थानीय तहमा रहेका बचत तथा ऋण समूहले थुप्रै लगानी गरेका छन् । तर उनीहरूको व्यवस्थापन भएको छैन ।

अहिले हामी जथाभावी नीतिगत निर्णयले च्यापिएका छौं । मलाई नै पो पर्दछ कि भनेर हामीले सोचिरहेका छौं । आफूलाई केन्द्रमा राखेर नीतिगत निर्णयहरू भएका छन् ।

अखिलयारको डरले विकास निर्माणमा प्रभाव परेको छ भन्दा पनि अनियमितताको डरले काम भइरहेको छैन ।

रमणकुमार श्रेष्ठ

बजेट खर्च किन हुँदैन भन्दा भ्रष्टाचार मुद्दा लाग्छ भन्ने डरले गर्दा हो । सामान खरिदमा विभिन्न ऐन आकर्षित हुने रहेछन् । अनि टेन्डर निस्कनुभन्दा अधि नै अखिलयारमा उजुरी पर्छ, टेन्डर सकिएपछि पनि अखिलयारमा उजुरी पर्दछ । टेन्डर फाइनल भएपनि पनि पर्दछ । त्यस्तो हतियार भुन्द्याएको छ । अनि कसरी काम हुन्छ ?

रमणकुमार श्रेष्ठ
महान्यायाधिवक्ता

वास्तवमा अहिले निजी क्षेत्रले जुन किसिमले काम गरेको छ, त्यहाँ पनि भ्रष्टाचारको कुरा आकर्षित हुन भने गाहो छ । भ्रष्टाचार त जहाँसुकै छ । निर्माण क्षेत्रमा भ्रष्टाचार छ भन्ने कुरा छ, त्यहाँ राम्रो मान्छेले टेन्डर भर्नै सक्दैन । त्यहाँ डनहरूको हस्तक्षेप छ ।

हामी राष्ट्रअनुकूल हुने गरी कानून बनाउनुपर्छ । खासमा त हामीले व्यवहारमा परिवर्तन गर्नुपर्छ । नत्र जतिसुकै कानून बनाएपनि हुँदैन । तुरुन्तै निजी क्षेत्रलाई भ्रष्टाचारको दायरामा राख्नुपर्दैन ।

सहभागीको जिज्ञासामा रमेश ढकालको जवाफ

हामीले विशेष रूपमा निजी क्षेत्रमा कहाँ भ्रष्टाचार हुन्छ भनेर त्यसलाई मात्रै पहिचान गर्नुपर्छ । हामीकहाँ सरकारको बजेट खर्च भएको छैन । निजी क्षेत्रमा पनि भोलि त्यही समस्या होला ।

केही वर्षअघि अहिलेकै कानून अनुसार केही निजी क्षेत्रलाई भ्रष्टाचारको दायरामा ल्याउन सकिन्छ कि सकिन्दैन भनेर अध्ययन भएको थियो । त्यसमा म पनि संलग्न थिएँ । अहिलेकै कानून अनुसार सार्वजनिक संस्था भनेर नेपाल सरकारले राजपत्रमा प्रकाशित गरेका संस्था पनि भनिएको छ । यसमा बैंक, बीमा, धितोपत्र व्यवसायी अनि सहकारी संस्थालाई चाहिँ राख्न सकिन्छ कि भनेर हामीले केही सुझावहरू प्रस्तुत गरेका थिएँ ।

सहभागीको जिज्ञासामा माधव पौडेलको जवाफ

अनकाक कतुरन्तै भोलि नै निजी क्षेत्रमा लागू गर्नुपर्छ भनेको हैन । हाम्रो सबैधानिक तथा कानूनी व्यवस्थामा कहिले लागू गर्ने, निजी क्षेत्रमा कहिले प्रवेश गर्ने हो भन्ने बारेमा सोच्नुपर्दछ ।

निजी वित्तीय क्षेत्रमा विभागीय कारबाही मात्रै हुन्छ, त्यसलाई त्यत्तिमै सीमित राख्ने ?

नेपाल बैंकमा समस्या भयो । हिजो ऐनमा सबैभन्दा पहिलो प्राथमिकता डिपोजिटकर्ताको थियो । तर अदालतले पहिले साना लगानीकर्तालाई दे त्यसपछि डिपोजिटबालालाई दिएपनि हुन्छ भनेर भन्यो । अदालतबाटै कानूनको उल्लंघन भयो । तसर्थ यस्ता धेरै कुराहरू छन् । यिनीहरूमा छलफल गराउला, भोलि निजी क्षेत्रमा पनि भ्रष्टाचारविरोधी नियम लागू गर्नुपर्छ भन्ने कुरा आयो भने हामी तयार चाहिँ हुनुपर्छ ।

टंकमणि शर्मा

निजी क्षेत्रमा कसरी भ्रष्टाचार हुन्छ ? पब्लिक टु प्राइभेट क्षेत्रमा हुन्छ कि निजीबाट सार्वजनिकमा हुन्छ ? निजी क्षेत्रबाट सार्वजनिक क्षेत्रमा हुन्छ भन्ने चाहिँ हामीलाई लाग्छ । यसका बारेमा बहत् छलफल गर्नुपर्छ । सार्वजनिक क्षेत्र भ्रष्टाचारमुक्त भयो भने निजी क्षेत्र को हुन्छ ? यो छलफलको कुरा हो । आजै लागू गर्ने कुरा पनि होइन । विकृतिहरूलाई हटाउने र न्यून गर्ने कुराहरू नै हो ।

टंकमणि शर्मा
महालेखापरीक्षक

निजी क्षेत्रमा भ्रष्टाचार हुन्छ भने त्यहाँको असर कहाँ पर्छ ? उदाहरणका लागि साना लगानीकर्ताहरूको शेयरले निजी क्षेत्र बनेको हुन्छ । त्यहाँ खर्च बढाएर देखाउने लगायतका काम भए भने सर्वसाधारणको नाफा मात्रै घट्दैन, सरकारलाई आउने करमा पनि कमी हुन्छ । त्यसैले कहाँनेर बाट हेने ? लेनदेन मात्रै भ्रष्टाचार हो कि गोप्य रूप पनि भ्रष्टाचार हो ?

म आन्तरिक राजस्व विभागको महानिर्देशक बनें। मेरै पालामा नक्कली भ्याटबिलको निकै ठूलो विवाद भएको थियो। हामीले त्यही बेला ७ अर्ब जतिको भ्रष्टाचार भएको मूल्यांकन गर्न्थाँ। तर त्यसबेला हामीलाई पनि व्यापक विरोध आएको थियो। निजी क्षेत्र ध्वस्त हुन्छ भनिएको थियो। तर हामी अडिग रह्याँ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थाको नियमन गर्न भनेर राष्ट्र बैंक बनेको हो। उसले यो कुरा त हेतुपन्थ्यो। नियमन गर्ने निकायले हेरिदियो भने अखिलयारमा गइरहनुपरेन। राष्ट्र बैंक, धितोपत्र बोर्ड, बीमा समिति कडा भयो भने कुन चाहिँ कम्पनीले अनियमितता गर्दछ? यहाँ अखिलयार वा अरू निकाय वा कानून तै चाहिने त होइन।

निजी क्षेत्रहरूमा भ्रष्टाचार रोक्नका लागि नियमनकारी निकायलाई नै कडा बनाएर जानुपर्छ। जवाफदेहिता चाहिँ कसलाई बनाउने भनेर काम गर्नुपर्छ।

विष्णुराज उप्रेती

भ्रष्टाचारविरुद्धको महासन्धिलाई कार्यान्वयन गर्ने आवश्यकता नेपालमा रहेको प्रस्तु भयो। नियमनकारी निकायका बीच सहकार्य नभएको देखियो। अनुगमनकारी निकायलाई प्रभावकारी बनाउनुपर्ने देखिन्छ। नियमकानून मात्र नभएर व्यवहार परिवर्तन गर्नुपर्छ जस्तो लाग्छ।

विष्णुराज उप्रेती, रिसर्च डाइरेक्टर, एनसीसीआर

पीयूष मिश्र

निजी क्षेत्रका साथीहरूले अनकाकप्रति हल्का रेजर्भेसन देखाउनुभएको छ। तर भ्रष्टाचारलाई न्यूनीकरण गर्नुपर्छ भन्ने कुरा सबैलाई लागेको छ। त्यसैले यसमा काम गर्नुपर्ने देखिन्छ।

पीयूष मिश्र, परियोजना निर्देशक

निष्कर्ष तथा सुझाव

कार्यशाला गोष्ठीमा प्रस्तुत गरिएका कार्यपत्र तथा विषयमा केन्द्रित रहेर गरिएका छलफलबाट निस्किएका प्रमुख सुझाव तथा सल्लाहहरूलाई बुँदागत रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

- महासन्धि अनुकूलको कानून नबन्दा अनकाक कार्यान्वयनमा ढिलासुस्ती हुनसक्ने सम्भावनालाई सम्बोधन गर्ने,
- लगानीमैत्री वातावरण नबिग्रिने गरी भ्रष्टाचारविरुद्धको कानूनी दायरामा निजी क्षेत्रलाई ल्याउने,
- निजी क्षेत्रहरूमा भ्रष्टाचार रोकनका लागि नियमनकारी निकायलाई नै कडा बनाउने,
- निजी वित्तीय क्षेत्रको नियामक निकाय सुनिश्चित गर्ने, यस्तो निकायमा राष्ट्र बैंकलाई प्राथमिकता दिने,
- राष्ट्र बैंकले वित्तीय कसूरका मुद्दालाई भ्रष्टाचार नियन्त्रणमा क्रियाशिल सम्बन्धित निकायकहाँ पनि पुऱ्याउने व्यवस्था गर्ने,
- राष्ट्र बैंकले आफ्नो दायरामा बसेर बैंक तथा वित्तीय संस्थाको अनुगमन गर्ने,
- सम्पत्ति शुद्धीकरणसम्बन्धी अनुसन्धान गर्ने निकायलाई निजी क्षेत्र समेत समेटिने गरी पारस्परिक मूल्यांकन गर्ने,
- बीमा संस्थाका कर्मचारीहरूको इमान्दारीको विषयमा नियमनको व्यवस्था मिलाउने,
- बीमा समितिलाई बीमासम्बन्धी भ्रष्टाचारको कारबाही गराउन बाध्य पार्ने,
- अद्वितीय दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा सुधार ल्याई बैंकिङ क्षेत्र हेतु जिम्मेवारी दिने,
- नियमनका नाममा निजी क्षेत्रलाई निश्चित नगर्ने हिसाबमा कानून बनाउने,
- धितोपत्र बजारलाई पनि सार्वजनिक क्षेत्रका रूपमा लिँदै भ्रष्टाचारको दायरामा राख्ने,
- निर्माण व्यवसाय तथा ठूला व्यापारिक घरानालाई (Corporate House) पनि भ्रष्टाचारको दायरामा ल्याउने,
- उत्पादनमूलक कम्पनीहरूमा ठूलो भ्रष्टाचारको सम्भावना देखिएकाले तिनीहरूलाई पनि कानूनी दायरामा ल्याउने,
- अद्वितीय दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग जस्तै कुनै संवैधानिक निकाय गठन गरेर भ्रष्टाचारीमाथि कारबाही गर्ने,
- राष्ट्रअनुकूल हुने गरी कानून बनाउने ।

समाप्त